

Михайло КРУПКА

доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України,
Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна, mkrupka@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-8775-1397

Володимир БОДАКОВСЬКИЙ

кандидат економічних наук, доцент, Львівський національний університет
імені Івана Франка, Львів, Україна, fincredit@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-2862-5611

РОЛЬ ІВАНА ФРАНКА У ФОРМУВАННІ ПАРАДИГМИ УКРАЇНСЬКОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Вступ. Стаття присвячена теоретико-концептуальним ідеям І. Франка. Здійснено наукову розвідку основних парадигм у працях та публікаціях відомого українського мислителя, а саме у сфері функціонування фінансового середовища суспільства, подано інформацію з позиції розуміння еволюційного характеру формування підходів до тлумачення історичного розвитку фінансової науки. З метою отримання належних наукових результатів у дослідженні Франкового наукового доробку застосовано методи: емпіричні – для переоцінки макрофінансового аналізу бюджетної сфери Галичини XIX–XX ст.; теоретичні – для проєкції ідей вченого на сучасні теоретико-прикладні реалії функціонування суспільства; синтез – для ідентифікації актуальних концепцій для удосконалення фінансової системи країни; абстрагування – для виявлення ключових напрямів та застережень великого українського мислителя щодо фінансово-політичного розвитку суспільства; узагальнення – для формування своєчасних авторитетних пропозицій І. Франка, які посилюють фінансові парадигми сучасних вчених-фінансистів, що працюють над дослідженнями фінансового середовища суспільства, та формування ключових пропозицій щодо удосконалення його інститутів в умовах невизначеності.

Мета – узагальнити наукову спадщину І. Франка для переоцінки основних парадигм функціонування сучасної фінансової системи України.

Результати. Виокремлено основні ідеї та дискусійні питання, які стосуються функціонування фінансової системи країни на території Галичини періоду Австро-Угорської імперії, особливо бюджетної сфери, підприємницького середовища та фінансової спроможності фізичних осіб. Актуалізовано підхід Івана Франка до вивчення фінансових відносин та деталізації фінансового аналізу на усіх рівнях економічної системи, що дає змогу стверджувати про вагомий вклад науковця у розвиток макрофінансового аналізу. Розглянуто основні проблеми, які виокремив науковець у своїх дослідженнях, сформовано власне наукове бачення на перспективність та належну адаптацію наукових пропозицій.

Висновки. На основі проведеного дослідження запропоновано та обґрунтовано необхідність посилити роль закладів вищої освіти, механізму збалансування доходів і витрат бюджетів та фінансово-правової політики соціального спрямування для зміцнення суверенності України, розвитку її фінансової системи.

Ключові слова: Іван Франко, фінансова наука, фінансова система, державні доходи, фінансова політика держави.

Бібл.: 19.

Myhaylo KRUPKA

Dr. Sc. (Economics), Prof., Ivan Franko National University, Lviv, Ukraine,

mkrupka@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-8775-1397

Volodymyr BODAKOVSKYY

Ph. D. (Economics), Assoc. Prof., Ivan Franko National University, Lviv, Ukraine,

fincredit@ukr.net

ORCID ID: 0000-0003-2862-5611

THE ROLE OF IVAN FRANKO IN THE FORMATION OF THE PARADIGM OF THE UKRAINIAN FINANCIAL SYSTEM

Introduction. The article is devoted to the theoretical and conceptual ideas of I. Franko. A scientific study of the main paradigms in the works and publications of the famous Ukrainian scientist is carried out, namely in the field of functioning of the financial environment of society, information is provided from the standpoint of understanding the evolutionary nature of the formation of approaches to the interpretation of the historical development of financial science. In order to obtain proper scientific results in the study of Franko's scientific work, the main scientific methods were used, namely empirical ones – to reassess the macro-financial analysis of the budgetary sphere of Galicia of the XIX–XX centuries; theoretical – for the projection of the scientist's ideas on the modern theoretical and applied realities of the functioning of society; synthesis – to identify relevant concepts for improving the country's financial system; abstraction – to identify the key directions and warnings of the great Ukrainian thinker regarding the financial and political development of society; generalization – for the formation of timely authoritative proposals of I. Franko, which strengthen the financial paradigms of modern financial scientists working on research of the financial environment of society, and the formation of key proposals for improving its institutions in conditions of uncertainty.

The purpose of the article is to generalize the scientific heritage of I. Franko in order to reassess the main paradigms of the functioning of the modern financial system of Ukraine.

Results. The main ideas and debatable issues related to the functioning of the country's financial system on the territory of Galicia during the period of the Austro-Hungarian Empire, especially the budgetary sphere, the business environment and the financial capacity of individuals, are allocated. Ivan Franko's approach to the study of financial relations and detailing of financial analysis at all levels of the economic system has been updated, which allows us to assert a significant contribution of the scientist to the development of macro-financial analysis. The main problems identified by the scientist in his research are considered and his own scientific vision for the prospects and proper adaptation of scientific proposals is formed.

Conclusions. *Based on the carried out research, the need to strengthen the role of higher education institutions, the mechanism for balancing budget revenues and expenditures and the financial and legal policy of social direction to strengthen the sovereignty of Ukraine and the development of its financial system is proposed and substantiated.*

Keywords: *Ivan Franko, financial science, financial system, budget, state revenues, taxes.*

JEL Classification: B30, G00, H11.

Постановка проблеми. Українська державність перебуває в умовах випробувань її фінансово-політичної міцності й формування стратегії сучасного розвитку. Це зумовило потребу в додатковому дослідженні та переоцінці наукової спадщини українського суспільства. Адже сучасний погляд на генезис фінансової науки нашої країни дає змогу сформулювати ефективні інструменти її розвитку, особливо на макрофінансовому рівні. З погляду політології як науки, наголошуємо на необхідності вивчення історично іманентних ознак фінансової системи країни, що дасть змогу знайти дієві інструменти державного управління, обґрунтувати напрями реформування правової системи. На особливу увагу заслуговує науковий доробок І. Франка, в працях якого закладено глибинний зміст та пропозиції розвитку української суверенної державності.

Розглядаючи досліджувану проблему сьогодні, доречно звернути увагу на наукову думку дипломата, громадського діяча, популяризатора творчості І. Франка, його онука, кандидата технічних наук, Р. Франка, який зазначає: “Ми маємо пам’ятати, що підготовка українського народу до здобуття державної незалежності була не просто потужно задекларованою, а й науково обґрунтованою у творчості найвидатнішого нашого письменника, відомого вченого та політичного генія І. Франка” [1, с. 47]. Погоджуючись із таким баченням, зазначимо, що тлумачення в частині взаємозалежності науки та суспільства дає можливість про-

стежувати їхній взаємозв’язок у цілісній системі управління. Вважаємо, що основною необхідністю є формування реалістичних наукових досліджень та їх впровадження в системи державного управління.

Сьогодні вагомим аргументом на нашу користь є висновки Каменяра українського суспільства, який воював з поняттям “неполітичної культури”. Як констатував І. Франко, аналізуючи соціальні процеси, “М. Драгоманов не вдавався в аналіз того, як треба вести культурну працю, щоб вона навіть у мінімальних межах давала живі плоди, а не була пустим аматорством і стратою часу – не пробував аналізувати, звідки взялася і якими роботами запанувала по пам’ятним указі 1876 р. та дивна апатія і знеохота до українства, що народила й сам оклик “неполітичної культури” [2, с. 306]. Стратегічно важливим є актуалізація культури та науки в життєдіяльності нашої держави. А належне поєднання їх надбання з механізмами впливу на фізичних, юридичних осіб і державу, особливо в сфері функціонування фінансової системи, дасть змогу отримати обґрунтовану впевненість у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінка й аналіз фінансово-економічного бачення розвитку країни з позиції Івана Франка здійснена науковцями, які представляють різні галузі знань та наукові школи. Серед них доцільно виокремити праці М. Возняка [3], С. Злупка [4], О. Рафальського [1], П. Чернеги, [1], Т. Деревянкіна [5, 7, 8, 9], А. Перковського [5, 7, 8, 9],

М. Василенка [6], З. Франко [6], В. Небрат [10], М. Нечиталюка [11] та ін.

У працях цих науковців проаналізовані підходи І. Франка до проблем функціонування фінансової системи у суспільстві. Однак на сьогодні залишається багато невіршених питань стосовно підходів до формування фінансової політики, фінансового механізму, окремих ланок фінансової системи та взаємозв'язку між ними. Особливо актуальними є проблеми взаємозв'язку публічних фінансів України та інших зарубіжних країн, спрямування фінансової політики держави на вирішення соціальних проблем у суспільстві, окремі аспекти фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, міжнародних фінансів.

Метою статі є узагальнення наукової спадщини І. Франка для переоцінки основних парадигм функціонування сучасної фінансової системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному інформаційному суспільстві, особливо в умовах трансформаційних змін, доробок відомого українського мислителя І. Франка є безцінним та неоцінним. Його наукові здобутки важливі для фінансової науки з позиції генезису категоріального апарату, авторського механізму макрфінансового аналізу процесів у суспільстві, історичної ретроспективи фінансової діяльності українців, отриманих результатів функціонування та парадигми фінансової системи. Компліментарність оцінки фінансової політики, а саме державної загалом, кредитної, грошової, податкової, суб'єктів господарювання та фінансових установ, з продуманими пропозиціями щодо їх удосконалення, дають можливість фінансистам-науковцям в сучасні буремні часи здійснити переоцінку теоретико-методологічної позиції в сфері розвитку фінансової системи України. Необхідно наголосити, що, відомий

дослідник М. Нечиталюк здійснив аналіз власного наукового доробку за період до 1890 р. Він зазначив, що із майже 900 публікацій, що побачили світ за чверть століття, 525, тобто значно більше половини, – це публіцистичні та наукові статті та ще понад 80 рецензій [11, с. 26]. Важливо зазначити, що Іванові Франку притаманна публіцистична активність. За даними Інституту франкознавства ЛНУ імені Івана Франка публіцистична спадщина дослідника налічує 2150 творів [16, с. 262], які враховують фінансово-економічні дослідження. Фінансово-політична парадигма мислителя, на нашу думку, знайшла своє відображення в його статтях, рецензіях та кореспонденціях актуальними на той час мовами: українською, польською та німецькою.

Доцільно наголосити, що І. Франко на теренах Галичини, яка в той період була частиною Австро-Угорської імперії, писав свої наукові праці українською мовою, що сприяло створенню плеяди фінансових термінів. Аберация науковця як фінансиста сприяла розквіту української фінансової науки та заклала фундамент у формування сучасної фінансової системи суверенної України. Великий мислитель українського суспільства опублікував декілька десятків наукових праць на фінансово-економічну проблематику.

Основою наукових роздумів, досліджень і предметом наукової актуалізації І. Франка було суспільство, особливо його фінансові відносини, які й формують фінансову систему на макрорівні. Титан української науки зазначав: "...немає нічого, гідного уваги у моєму житті, крім тієї сверблячки до писання, крім нахилу спостерігати людське життя в його найрізноманітніших проявах..." [18, с. 29]. Вчений вбачав розвиток соціуму через побудову ефективної системи державного управління. Підтвердження зазначеного знайшло своє відображення

у першій вагомій фінансово-аналітичній праці науковця “Галицька індемнізація”, 1882 р. Автор провів мікрофінансовий аналіз стану суспільства, оцінив індемнізаційні борги та їх вплив на становлення фінансового добробуту українців. Заслугує на увагу фраза науковця: “Стійте твердо на тім, що Ваша одинока честь, Ваш одинокий обов’язок, як студентів університета, здобувати знань, науку для несення користі і освіти свому народови і що в боротьбі за такі державні інституції як університет, Ви можете бути ініціаторами, резервою, помічниками, але ніяк не першою лінією” [3, с. 4]. Наголос на інституційній складовій як основі сталого розвитку суспільства, особливо за допомогою фінансових відносин, містить основні компоненти “інтелектуальної” парадигми. Із зазначеного, на наш погляд, можна зрозуміти важливість інтелектуального потенціалу суспільства та закладів вищої освіти, що в синергії з фінансовою системою спроможні забезпечити формування і зростання ваги суверенної країни в міжнародному фінансово-політичному середовищі.

Необхідно наголосити, що фінансова система є сукупністю фінансових явищ, що впорядковуються відповідними інститутами на макрорівні. Основними її загально-визнаними сферами є державні фінанси, фінанси суб’єктів підприємництва, фінанси домогосподарств, страхування, фінансовий ринок і міжнародні фінанси. А науковий доробок І. Франка охоплює тією чи іншою мірою фінансову систему загалом. Цікавим є погляд автора на власність як компоненти фінансових відносин, яку досліджено на основі праці бельгійського науковця Еміля де Лавеле “Власність і її первісні форми”. Творець української наукової думки вважає її рушієм, який, за належної організації суспільства, дає змогу фінансово-політичному середовищу успішно розвиватися. В

доповненні до “Основ суспільної економії” він наголошує на важливості кожного етапу фінансово-економічного розвитку, систематизації знань та важливості “праці” як запоруки безперервності функціонування організованого соціуму.

Структура державних фінансів містить бюджетну систему, механізм макрофінансового управління, податкову систему, бюджети, їх доходи і видатки, як окремих напрям наукових досліджень, державний кредит та фінанси державних суб’єктів господарювання. Важливі для фінансової науки ідеї та наукові висновки І. Франка щодо податкової політики. Він вважає надмірний податковий тягар деструктивним чинником духовного, політичного, морального та фінансового розвитку суспільства. У нотатках про книжку Г. Ясенського “NEDZA NA RUSI” [7, с. 13], де описаний образ життя “народу подільського”, засвідчує про надмірне оподаткування українців, що не дає змоги їм розвивати підприємницьке середовище, зупинило науково-технічний прогрес, інновації, спричинює часті банкрутства та знижує, на його думку, рівень надходжень до бюджетної системи.

У своїх працях публіцист неодноразово наголошував на відсутності продуманої бюджетної політики, яка шкодить усім учасникам фінансових відносин: 1) суспільству, в частині вимивання їх фінансових ресурсів; 2) підприємцям, які втрачають фінансову спроможність до розвитку та формування конкурентних переваг; 3) державі, яка отримує кумулятивний негативний фінансовий ефект в частині зменшення доходів бюджету та потенціалу до реалізації функцій державних інституцій. Стаття “Крайовий бюджет” (1889 р.) містить акцент на розбалансованості державних фінансів, особливо відсутності гармонізації фінансових відносин між регіональними бюджетами та бюджетом вищого рівня.

Доходи місцевих бюджетів автор вважає загрозливо низькими, що знаходить свої паралелі в умовах реформи місцевого самоврядування сучасної України, а систему утримання непрямих податків руйнівною для економіки. Їх сплата за місцем виробництва товарів, на думку вченого, з якою ми погоджуємося, спричинила розбалансованість місцевих бюджетів та соціально-економічного середовища регіонів. Адже рівень сплати податків у регіонах був вищий за надходження до місцевого бюджету.

І. Франко є прихильником збалансованості державних фінансів, а саме відсутності бюджетного дефіциту в державній системі управління фінансами, що знаходить своє відображення в “Народній програмі”: “Всяке добро, весь маєток, приватний і народний, іде з праці”, причому праці продуктивної, яка і виступає “джерелом доходів у поодиноких людей і цілих народів” [15, с. 521]. У статті “Що нас єднає, а що розділяє” видання “Праца” І. Франко висловив ідею, яка, на нашу думку, містить глибинні наскрізні ознаки, які завжди залишаються актуальними: “порядок, в якому панує найбільше відособлення, якнайзавзятіша боротьба приватних інтересів, повинен був у кожній людині виробити певні риси, які становлять собою найбільшу чи меншу перешкоду для солідарної співпраці”.

Поділяємо думку українського мислителя, адже виключно взаємовигідна співпраця дає змогу сформувати ефективну фінансову систему країни. “Фінансовий егоїзм” спричинює, на наше переконання, кризи, корупцію та руйнує державність. Необхідно зазначити, що І. Франко звертає увагу на обов’язковість побудови дієвої правової системи, в основі якої має бути закладений принцип юридичної освіченості суб’єктів країни. Зазначена пропозиція доречна і в умовах сьогодення. У праці “Чого ми хочемо?” він актуалізує

боротьбу з “економічним гнітом”, використовує поняття “капітал”, “праця”, акцентує принцип “фінансової справедливості”, що корелює з нашими поглядами, адже науково обґрунтована податкова політика є запорукою успіху, неналежні протилежні характеристики податкової сфери – сповільнена причина руйнування фінансової системи. Науковець акцентував, що оподаткування заможного класу суспільства, предметів розкоші та фінансових інститутів дасть можливість гармонізувати бюджетну систему в довготерміновій перспективі. В праці “Чого ми вимагаємо?” він зазначає на важливості фінансової справедливості в економічній системі, яка має ґрунтуватися на конституції. Наводить приклад з австрійської конституції: “всі громадяни рівні перед законом” [9]. Наполягає на недопустимості при формуванні фінансової політики наявності “залізного закону Лассалля”, який свідчить про зубожіння населення і втрату ним фінансової спроможності. На наш погляд, автором вдало здійснено спробу поєднати фінансову спроможність із рівністю політичною.

Фінанси суб’єктів підприємництва є підґрунтям формування фінансової системи країни, які відіграють ключову роль й суттєво впливають на її фінансовий стан і займають важливе місце у структурі фінансових відносин суспільства, охоплюють комерційний розрахунок, кошторисне фінансування та неприбуткову діяльність як методи організації діяльності суб’єктів економіки. Актуальним і сьогодні є науковий доробок І. Франка у праці “Хто винен?” [8, с. 19]. Він засвідчує про важливість формування ефективної системи управління фінансами на підприємстві, яка сприятиме взаємовигідному зростанню фінансових результатів фізичних, юридичних осіб і держави. Адже без платоспроможного попиту, врахування інтересів суспільства не можливо сформу-

вати та розвинути підприємницьке середовище. Зазначена праця звертає погляд також і на макрофінансове управління, в основі якого має бути тісна співпраця з підприємствами та моніторинг їх фінансових відносин в країні.

Фінанси домогосподарств засвідчують стан, якісні та кількісні характеристики фінансово-господарської діяльності фізичних осіб, сім'ї і є основою фінансової системи, сприяють розвитку, безпеці й ефективності її функціонування. Фінансова праця І. Франка "Зарібки і життя львівського зеце-ра" містить основоположний вислів: "Добре бути тому моральним, хто має при чім і з-за чого" [5, с. 7]. Простежується його прихильність до поглядів Д. Рікардо, Ф. Лассалья, П. Прудона, А. Шеффле тощо. Важливим є наголос на фінансовій спроможності як фундаменті соціальної міцності, духовності та запоруці сталого фінансово-політичного розвитку суспільства в цілому. У праці "Хто винен?" на основі аналізу ринку праці Галичини зазначено про важливість належної соціальної політики; науковець вважає захист національних інтересів основоположним принципом довготермінової фінансово-правової політики. Погоджуємося з тим, що лише на основі захисту та лобювання інтересів українського суспільства можна досягнути позитивних результатів сталого фінансово-політичного розвитку.

Іван Франко акцентує увагу на відсутності інформативності такого показника, як дохід. Пропонує оцінювати ефективність фінансової діяльності з позиції доходів і витрат. На основі детального аналізу життєдіяльності сім'ї виводить основні положення споживчого кошика та необхідний мінімальний рівень доходів. Такий підхід вдало звертає увагу на стратегічну необхідність реалістичних показників досліджуваного об'єкта, що в подальшому сприятиме підвищенню рівня ефективності макрофінансового управління.

Водночас цікавим також є погляд на кількісний склад сім'ї як основи фінансової спроможності держави. Еталонною кількістю в той період І. Франко вважає шість осіб і наголошує на соціальній складовій, деталізує їх фінансову стратегію. Погоджуючись з таким підходом, наголошуємо, що і в сучасних умовах, особливо коли Україна в воєнному стані, досягнення зазначеної кількості дасть можливість в майбутньому уникнути демографічної кризи, соціальної напруги, проблем пенсійного забезпечення, наповнення бюджетів доходами та регресії у функціонуванні фінансової системи. Отже, зазначені ідеї та пропозиції, незважаючи на столітню давнину, досі актуальні та потребують імплементації в державну фінансову політику в умовах глобальних викликів і загроз.

Страховання як сфера фінансової системи забезпечує безперервність її функціонування, задовольняє духовні та матеріальні потреби членів суспільства. Ця сфера фінансової системи не висвітлена в окремій науковій праці І. Франка, але знаходить своє відображення як компонента наукових доробків, присвячених дослідженню інших економічних тем. Дослідник неодноразово наголошував на важливості фінансово-економічного захисту (асекурації). Вважав примусове страхування благом для країни, особливо в частині уникнення негативних подій в сфері виробничого травматизму та захисту від наслідків пожеж. Питання обов'язкового страхування в той час на українських землях обговорювалося, було дискусійним та неоднозначним. На жаль, в Австро-Угорщині не вважали необхідним формувати зазначену систему страхування і лише через десять років, за прикладом Німеччини, було імплементовано законодавство про соціальне страхування, яке, на думку науковця, не стало рушієм розвитку страхових відносин. І. Франко зазначав про неякісну систему управління "касами хво-

рих”, що спричинило “існування на папері” системи страхування [19, с. 251].

Фінансовий ринок складається з ринку грошей і ринку капіталу. Доцільно наголосити, що ринки кредитних та цінних паперів є іманентними компонентами ринку капіталу, а валютний – грошового ринку. І. Франко здійснив дослідження грошей та оцінив їх характерні риси. Він був прихильником виокремлення основних функцій зазначеної компоненти фінансової системи: міри вартості, засобу обміну, засобу платежу і накопичення [4].

Концепція “Капітал” у його роботах зазнавала трансформації. Він стверджував: “Засоби і знаряддя виробництва складають те, що називається капіталом, і необхідні у виробництві” [17, с. 40], вважав капітал відносинами, які спричиняють створення прибутку, поділяв його на постійний (будинки, машини, устаткування, сировину і вироби) і змінний (робочу силу) [12, с. 57].

Як зазначає В. Небрат, науковця надзвичайно цікавила проблема організації селянського кредиту. Ліцитації селянських господарств, лихварство та безгрішшя перешкоджали розвитку землеробства в умовах становлення ринку; перехід до грошового способу економічних відносин супроводжувався значними соціально-економічними втратами: “Перескочити з господарки натуральної до господарки грошової без зламання карку для нашого дрібного сільського господаря майже неможливо. Для того-то всякий грошовий кредит для селян, ба як і всякі грошові побори від них (як податки і т. д.) в грошах суть злом, може, і конечним при теперішнім устрої капіталістичнім, але, все-таки шкідливим для економічного розвою”. Вихід І. Франко, на думку дослідниці, бачив в організації селянського кредиту на засадах самопомочі і пропонував втілювати ідеї відомого українського економіста В. Барвінського – створювати заклади натурального

кредиту (зерном, худобою, господарським знаряддям тощо) [10].

І. Франко вважав кредитні відносини стратегічно важливими для розвитку суспільства. У праці “Банк крайовий” він актуалізує необхідність формування “різничних банків”, які дають можливість підвищити рівень конкурентоспроможності суб’єктів економіки загалом. Вчений зазначає: “Кредит зробився в теперішнім господарським житті чимсь таким конечним і натуральним, як обіг крові в тілі” [6]. За його переконаннями, фінансові інститути необхідно належно контролювати в частині підтримки державної політики формування фінансово спроможного суспільства. Реалістичні відсоткові ставки, орієнтованість на інтереси позичальника та підтримка соціальної спрямованості грошово-кредитної політики є нашими основними висновками з багатогранного Франкового наукового шляху.

Міжнародні фінанси відповідають за фінансові відносини між державами, міжнародними фінансовими інститутами та глобальними фінансовими ринками. Важливим є акцент І. Франка на стратегічній вазі “власності на землю”, який є актуальним в умовах реформи земельного ринку України. Хоча об’єктом міжнародних фінансів земля прямо не виступає, але залишається актуальним аргументом в реалізації інтересів українського суспільства на міжнародній арені. Бачення науковця спонукає переосмислити основні положення вітчизняного законодавства. Він доводив, що основні відносини в країні, зокрема фінансово-економічні, зосереджуються навколо землі. Вона є природним фактором виробництва. Основою міжнародної парадигми є стратегічність земельних відносин, які, за нашими висновками, автор вбачає у формі оренди: “ані в цілості, ані в жодній частині не може бути нічиєю приватною власністю, але кожне покоління може тільки брати її в посідан-

ня, чи то індивідуальне, чи то родинне, чи колективно-громадське” [13, с. 573]. Для становлення дієвого механізму захисту інтересів України та міжнародної фінансової безпеки, за переконанням І. Франка, “земля повинна служити тривкою та невід’ємною підставою для дальшого розвою народу на полі промисловім, торговельнім та інтелектуальнім. Тільки такий розвій, що йтиме від ґрунту, буде здоровий і не сполучений нічиєю кривдою” [13, с. 570]. Великий мислитель застерігав майбутні покоління щодо недопустимості перетворення землі в фінансовий ресурс з відв’язкою від компоненти “суверенності” держави. Вважаємо зазначений принцип дієвим в умовах розбудови ринкової економіки, продовжуючи роздуми І. Франка, наголошуємо на виключному механізмі “земельної оренди” як частини міжнародних відносин для вирішення назрілих соціально-політичних питань.

Сьогодні в умовах трансформаційних змін ринкового середовища, подолання наслідків пандемії COVID-19, подій на сході країни та анексія Криму росією, інтенсивний вплив військово-політичних чинників спричинили проблеми й ускладнили економічну ситуацію в Україні, що зумовило поглиблення кризи. Тому у контексті повоєнного відновлення економіки країни особливого значення набуває формування новітньої доктрини державної політики, імплементація сучасних концепцій і наукових поглядів у процесі ухвалення стратегічних рішень, де ключову роль у сталому розвитку відіграє фінансовий сектор і нормативно-правове забезпечення сталого фінансування, особливо в умовах війни.

“Бідний наш народ! Емігрує з краю, бо його деруть і тиснуть з усіх боків, а деруть і тиснуть його, бо емігрує” [14, с. 449]. Франкові роздуми й акценти на міграційних соціальних процесах наводять на думку щодо трансформації експортно-імпоротної

політики України, формуванні сприятливого фінансового середовища для зміцнення конкурентоспроможності підприємництва, що дасть можливість підвищити значущість економічного статусу нашої країни на міжнародній арені в умовах глобалізації та євроінтеграції.

Висновки. Ідеї І. Франка знаходять своє відображення у працях сучасних фінансистів-науковців та політичних діячів; вони залишаються актуальними та своєчасними для імплементації в державну політичну парадигму розвитку України; доречні статі в основі принципів розбудови фінансового середовища та управління фінансовою діяльністю.

Відповідно до наших досліджень доробку відомого українського мислителя вважаємо за необхідність актуалізувати основні положення розвитку фінансової системи країни, а саме: 1) збалансованість доходів і видатків бюджетів; 2) децентралізація бюджетної системи; 3) орієнтованість податкової системи на місцеві бюджети; 5) фінансова справедливість; 6) помірне податкове навантаження; 7) орієнтованість кредитної системи на підприємців та інновації; 8) лобіювання фінансових інтересів українського суспільства на міжнародній арені; 9) стимулювання якісного росту інтелектуальної спроможності закладів вищої освіти як основного рушія підвищення рівня ефективності фінансової діяльності; 10) соціальна орієнтованість фінансово-економічної політики без шкоди фінансовій результативності; 11) зміцнення конкурентоспроможності й фінансової безпеки держави в умовах зовнішньополітичних викликів.

Основні положення, які сформовані Іваном Франком, дають можливість посилити функціонування фінансової системи країни, зокрема в сфері соціального спрямування, для їх імплементації в фінансово-правову складову державної компонен-

ти суверенного українського суспільства в умовах глобалізації, розвитку цифровізації й трансформації національних економік країн світу.

Список використаних джерел

1. Іван Франко у творенні української національної ідентичності: зб. наук. праць / голов. ред. О. О. Рафальський, П. М. Чернега. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М.; Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2016. 400 с.

2. Франко І. Промова на ювілеї М.П. Драгоманова (1895). Будівничий української державності. Хрестоматія політологічних статей Івана Франка / упоряд. Д. Павличко. Київ : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2006. 640 с.

3. Возняк М. Невідомий голос Івана Франка в університетській справі. Краківські вісті. Краків, 1942. Число 148. С. 4.

4. Злупко С.М. Іван Франко – економіст. Львів : МП "Слово", 1992. 206 с.

5. Іван Франко. Зарібки і життя львівського зецера. Економічні праці / за ред. Т. І. Деревянкіна, А. Л. Перковського. Київ : Наукова думка, 1984. Т. 44. Кн. 1. С. 7–12

6. Іван ФРАНКО. МОЗАЙКА. Із творів, що не ввійшли до Зібрання творів у 50 томах / упоряд.: З. Т. Франко, М. Г. Василенко. Львів : Камеяр, 2001. 434 с.

7. Іван Франко. Нотатки про книжку Г. Ясенського "NEDZA NA RUSI". Економічні праці / за ред. Т. І. Деревянкіна, А. Л. Перковського. Київ : Наукова думка, 1984. Т. 44. Кн. 1. С. 13–14.

8. Іван Франко. Хто винен? Економічні праці / за ред. Т. І. Деревянкіна, А. Л. Перковського. Київ : Наукова думка. 1984. Т. 44. Кн. 1. С. 19.

9. Іван Франко. Чого ми хочемо? Економічні праці / за ред. Т.І. Деревянкіна, А.Л. Перковського. Київ : Наукова думка. 1984. Т. 44. Кн. 1. С. 34

10. Небрат В. Внесок Івана Франка у розвиток фінансової науки. Історія. Кабінет Франкознавства. 2010. Т. 2. С. 892–900. URL : [http://institutes.lnu.edu.ua/franko/wp-](http://institutes.lnu.edu.ua/franko/wp-content/uploads/sites/7/ivan-franko-zbirnyk-2010-102/102Vuktoriya_Nebrat.pdf)

[content/uploads/sites/7/ivan-franko-zbirnyk-2010-102/102Vuktoriya_Nebrat.pdf](http://institutes.lnu.edu.ua/franko/wp-content/uploads/sites/7/ivan-franko-zbirnyk-2010-102/102Vuktoriya_Nebrat.pdf).

11. Нечиталюк М. Ф. Іскриста грань таланту. Вісник Львівського університету. Журналістика. 2007. Вип. 31. С. 25 – 35.

12. Франко І. Фабрика парафіну й церезину у Дрогобичі. Зібрання творів у 50 т. Київ : Наук. думка, 1985. Т. 44. Кн.1. С. 55–62.

13. Франко І. Земельна власність у Галичині. Зібрання творів у 50 т. Київ : Наук. думка, 1985. Т. 44. Кн.1. С. 546 – 573.

14. Франко І. Мізерія еміграційна. Зібрання творів у 50 т. Київ : Наук. думка, 1985. Т. 44. Кн.2. С. 449.

15. Франко І. Народна програма. Зібрання творів у 50 т. Київ : Наук. думка, 1985. Т. 44. Кн.2. С. 521 – 522.

16. Франко І. Передмова. До збірки "В наймах у сусідів". Зібрання творів у 50 т. Київ : Наук. думка, 1984. Т. 39. С. 262.

17. Франко І. Чого ми вимагаємо? Зібрання творів у 50 т. Київ : Наук. думка, 1985. Т. 44. Кн.1. С.36 – 40.

18. Франко І. Я. Децо про себе самого. Повн. збір. творів в 50 т. Київ : Наук. думка, 1976-1986. Т.31. С.29.

19. Франко І. Я. Робітничі відносини в Галичині. Повн. збір. творів. Київ : Наук. думка, 1976-1986. Т.44. Ч. II. С.251.

References

1. Rafalskiy, O. O., Chernega, P. M. (Ed.). (2016). *Ivan Franko u tvorenni ukrainskoi natsionalnoi identichnosti [Ivan Franko in the creation of Ukrainian national identity]*. Nidghun: Vudavets PP Lusenko M.M.; Kyiv: NPU im. M.P. Dragomanova, IPIEND im. I.F. Kyrasa 400 p. [in Ukrainian].

2. Pavluchko, D. (Ed.). (2006). *Franko I. Promova na iyvilei M.P. Dragomanova (1895). Bydivnuchui ukrainskoi derzhavnosti. Hrestomatia politologichnuh statey Ivana Franka [Franko I. Speech at the anniversary of M.P. Drahomanov (1895). Builder of Ukrainian statehood. Bibliography of Ivan*

Franko's political science articles]. Kyiv: Vud. dim "Kujevo-Mogulanska akademija" [in Ukrainian].

3. Voznyak, M. (1942). *Nevidomuy golos Ivana Franka v universytetskiy spravi* [The unknown voice of Ivan Franko in the university case]. *Krakivski visti–Krakow News*. Krakiv.

4. Zlypko, S. M. (1992). *Ivan Franko – economist* [Ivan Franko is an economist]. Lviv. MP MP "Slovo" [in Ukrainian].

5. Derevyankin, T. I., Perkovskiy, A. L. (Ed.). (1984). *Ivan Franko. Zaribku i zhuttia Ivivskoho zetsera* [Earnings and life of Lviv cetzer]. *Naukova dymka*. Vol. 44 (1). P. 7–12 [in Ukrainian].

6. Franko, Z. T., Vasulenko, M. G. (Ed.). (2001). *Ivan Franko. Mozaika. Iz tvoriv, shcho ne vviyshlu do zibrannya u 50 tomah* [Ivan Franko. MOSAICS. From the works that were not included in the Collection of works in 50 volumes]. Lviv: Kamenyar [in Ukrainian].

7. Derevyankin, T. I., Perkovskiy, A. L. (Ed.). (1984). *Ivan Franko. Notatki na knuzky G. Yasenskogo "NEDZA NA RUSI"* [Notes about the book by H. Yasenskiy "NEDZA NA RUSI"]. Kyiv: Naukova dymka. Vol. 44(1). P. 13–14 [in Ukrainian].

8. Derevyankin, T. I., Perkovskiy, A. L. (Ed.). (1984). *Ivan Franko. Hto vunen?* [Who is to blame?]. Kyiv: Naukova dymka. Vol. 44(1). P. 19 [in Ukrainian].

9. Derevyankin, T. I., Perkovskiy, A. L. (Ed.). (1984). *Ivan Franko. Chogo mu hochemo?* [What do we want?]. Kyiv: Naukova dymka. Vol. 44(1). P. 34 [in Ukrainian].

10. Nebrat, V. (2010). *Vnesok Ivana Franka u rozvutok finansovoi nayku* [Ivan Franko's contribution to the development of financial science]. *Istoria. Kabinet Frankoznavstva – History. Cabinet of Frankoznavstva*, 2, 892–900. Available at: http://institutes.lnu.edu.ua/franko/wp-content/uploads/sites/7/ivan-franko-zbirnyk-2010-t02/102Vuktoriya_Nebrat.pdf (accessed March 21, 2024).

11. Nechutalyuk, M. F. (2007). *Iskrusta hrah talanty* [Sparkling edge of talent]. *Visnuk Lvivskogo universitetu. Zhurnalistuka – Bulletin of Lviv University. Journalism*, 31, 25–35 [in Ukrainian].

12. Franko, I. (1985). *Fabrika parafiny y tsere-suny u Drogobutchi* [Paraffin and ceresine factory in Drohobych]. Kyiv: Naukova dymka. Vols. 44(1). P. 55–62 [in Ukrainian].

13. Franko, I. (1985). *Zemelna vlasnist u Galuchuni* [Land ownership in Galicia]. Kyiv: Naukova dymka. Vol. 44(1). P. 546–573 [in Ukrainian].

14. Franko, I. (1985). *Mizeriia emihratsiina* [Emigration misery]. Kyiv: Naukova dymka. Vol. 44(2). P. 449 [in Ukrainian].

15. Franko, I. (1985). *Narodna programa* [People's program]. Kyiv: Naukova dymka. Vol. 44(2). P. 521–522 [in Ukrainian].

16. Franko, I. (1984). *Peredmov. Do zbirku "V najmah u sysidiv"* [Preface. To the collection "For hire from neighbors"]. Kyiv: Naukova dymka. Vol. 39. P. 262 [in Ukrainian].

17. Franko, I. (1985). *Chogo mu vumagayemo?* [What do we demand?]. Kyiv: Naukova dymka. Vol. 44(1). P. 36–40 [in Ukrainian].

18. Franko, I. Ya. (1976–1986). *Deshcho pro sebe samogo* [Something about myself]. Kyiv: Naukova dymka. Vol. 31. P. 29 [in Ukrainian].

19. Franko, I. Ya. (1976–1986). *Robitnuchi vidnosunu v Galuchuni* [Labor relations in Galicia]. Kyiv: Naukova dymka. Vol. 44(2). P. 251 [in Ukrainian].